

9. Чехов М. Путь актёра: Жизнь и встречи. Москва : АСТ, 2007.
10. Чечель Н. Акторська школа Леся Курбаса і кіно. [Електронний ресурс]. 2018. Доступно: http://www.ktm.ukma.kiev.ua/show_content.php?id=694

The cultural potential and traditions of the national theater are evaluated through its repertoire and creative possibilities of the troupe, the entire creative staff. Therefore, the preparation of new productions or creative and cultural events introduced by the theater, aimed at improving the creative level of the cast, can not be unambiguously associated only with the quantitative and qualitative characteristics of the provision of cultural services. It is important to take into account the importance of measures aimed at preserving both the cultural heritage and the development of creative potential, as a separate theater, and their totality, that is, the theatrical business of the country. The article reveals the urgency of the problem to increase the requirements for theatrical business in accordance with the specifics and methodology of professional art education. According to the author, taking into account the "aging" of provincial theater groups, it makes sense to return to the mandatory distribution of graduates of theater schools to theaters for budget workers, according to requests. Regional authorities, community representatives should in turn assist in creating opportunities for such invitations necessary for young professionals in their frequent places of residence. Thus, the problems of increasing the requirements for the theater business in accordance with the specifics and methodology of professional art education in the market are interrelated with the cooperation with the Ministry of education, the Ministry of culture, the Ministry of Finance to support the theater industry within the framework of the current legislation. State support for measures to improve the competitiveness of Ukrainian theaters in the world theater space is being updated. The formation of a unified state policy in relation to scientific and methodological assistance to regional bodies of executive power and bodies of local self-government in resolving issues of state support of development of creative industries, in particular the theatre arts is considered. The support of young actors and directors, bachelors and masters of arts and creative industries is significant. The public-state control over the quality level of theatrical (musical, choreographic) education, cooperation with the expert circle of specialists in the relevant field is important.

Key words: theater; professional art education; methodology of art education; artistic and pedagogical process.

УДК [378.091.2:78.071]:005.336.5

DOI: 10.32626/2309-9763.2019-26-2.153-159

Олена Переверзева
Olena Pereverzieva

СУТНІСТЬ І ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

CONCEPT AND CONTENT OF FUTURE MUSIC TEACHER'S PROFESSIONAL CULTURE

Статтю присвячено аналізу сутності й змісту професійної культури майбутнього викладача музичного мистецтва, яка формується завдяки підвищенню рівня професійної культури за умови засвоєння спеціальних, психолого-педагогічних знань і вмінь студентів, а також моделювання реальних професійних відносин під час навчання у закладах вищої освіти.

У статті розглядається студент як суб'єкт власної навчально-професійної діяльності, визнається роль мотивації в навчально-професійній діяльності майбутніх викладачів музичного мистецтва, досліджується роль організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів, аналізуються психологічні передумови і показники успішності студентів у навчально-професійній діяльності.

Ключові слова: професія; професіонал; професійна культура; навчально-професійна діяльність, навчально-пізнавальна діяльність.

Професія – це рід трудової діяльності, який є для людини джерелом існування і потребує певних умінь, навичок, знань що забезпечуються навчанням у відповідних освітніх закладах або безпосередньо на виробництві. А професіонал – це спеціаліст, який уже має необхідну кваліфікацію, та реалізує знання і вміння безпосередньо на виробництві. Одним із найголовніших елементів якості майбутнього фахівця є професіоналізм, але зауважимо, що високий рівень професіоналізму, якість ділової кваліфікації визначається передусім культурою діяльності як об'єднувальною, стрижневою характеристикою особистості. Разом із професійним необхідним є і духовне формування особистості, поєднання професіоналізму і вченості з високою культурою.

Н.А. Сегеда в своїй статті зазначила, що “професійне зростання є процесом взаємообміну, поліфонічного злиття смислів індивідуального і культурного смислів професійно-педагогічної діяльності, що супроводжується специфічною організацією проявів єдності особистості педагога і освітньо-розвивального простору, де він виступає суб'єктом набуття професійного покликання з метою взаємозумовленого оновлення професійно-педагогічної якості його особистості, і педагогічної дійсності та утворення на цьому підґрунті авторської педагогічної системи, актуальної як для себе, так і для іншого. Виявом істинного суб'єкта професійного зростання є вільний вибір, саморозвиток професійно-педагогічної якості, що здійснюється поза утилітарними потребами як феномен ситуативно нестимульованої діяльності, спрямованої на перетворення творчого потенціалу особистості в індивідуально-професійний ресурс викладача. Така специфічна самотворчість у сфері професійної діяльності не є запрограмованою генетичною індивідуальною властивістю, тому постає проблема з'ясування джерела цієї неадаптивної, спрямованої на самозміну активності засобами педагогічної професії, що має акмеологічну сутність” [6, с. 193].

Необхідність вирішувати професійні завдання потребує формування у майбутніх учителів системи гнучких знань, умінь і навичок, розвиненого професійного мислення. Одним із перспективних напрямів є підвищення рівня професійної культури. Суть її полягає в тому, щоб у закладі вищої освіти допомагати студенту усвідомити сутність обраної професії, її вимоги до виконавця, цілі, зміст і функції професійної діяльності, можливі індивідуальні стратегії виконання професійних обов'язків, специфіку професійної майстерності та шляхи оволодіння нею, прийоми творчої адаптації до змісту та структури професійної діяльності.

Науково-педагогічні дослідження та особистий досвід практичної роботи в системі професійно-педагогічної діяльності на посаді вчителя музичного мистецтва ЗЗСО та викладача хорового диригування у ЗВО дозволили виявити низку протиріч між динамікою розвитку професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва і практикою його культурологічної освіченості; реальним рівнем загальної культури та її окремих видів; вимогами суспільства з розвиненою економікою і культурним рівнем до сучасного високоосвіченого, конкурентоспроможного фахівця. Відомо, що високий рівень професійної культури характеризується розвиненою здатністю до розв'язання професійних завдань, тобто розвиненим професійним мисленням і свідомістю. Питання дослідження сутності та змісту професійної культури спеціаліста заслуговує на особливу увагу і має наукове, теоретичне і практичне значення.

У наукових працях вітчизняних та зарубіжних науковців натрапляємо на розрізнення випускників закладів вищої освіти — спеціалістів, які володіють знаннями, вміннями, навиками своєї справи, і професіоналів, які володіють, окрім того, цінностями, ідеалами і взагалі цілісною професійною культурою.

С.О. Сисоева справедливо вказує на те, що сьогодні спостерігається тенденція суттєвого збільшення обсягів знань, які необхідні майбутньому викладачу, хоча термін його професійної підготовки залишається незмінний. Розв'язання означеної суперечності С.О. Сисоева бачить у підвищенні ефективності організації навчального процесу у професійних закладах освіти [5]. І.Д. Бех наголошує на важливості оволодіння професією в житті кожної людини

і справедливо вказує на те, що професійна діяльність служить одним із основних способів життєвого самовизначення [1].

Зауважимо, що деякі автори вважають професійну культуру системою соціальних якостей, яка безпосередньо забезпечує рівень трудової, професійної діяльності. Саме через професійну діяльність кожний майбутній викладач може досягти максимальних для себе результатів в удосконаленні своїх знань, умінь, навиків та здібностей.

Е.Д. Клементьев стверджує, що професійна культура – це процес розвитку цілісної особистісної культури будь-якого майбутнього фахівця, важливими критеріями якої є світогляд і методологічне мислення. В.А. Правоторов переконливо доводить, що професійна культура – це найважливіша духовна якість особистості, яка проявляється у здатності знаходити задоволення в праці. Між іншим, Н.В. Крилова вважає професійну культуру підсумком якісного розвитку знань, інтересів і переконань, здібностей і соціальних почуттів, а також норм діяльності й поведінки [3].

Зважаючи на аналіз публікацій вітчизняних та зарубіжних науковців, виокремимо такі компоненти професійної культури: формування наукового світогляду; оволодіння складними прийомами роботи з будь-якою інформацією; розвиток і професіоналізація мислення; становлення певної структури характеру; формування індивідуального стилю діяльності; оптимізація індивідуальної системи життєвих і професійних цінностей; засвоєння творчого підходу до вирішення пізнавальних і практичних завдань; формування стійкої професійної позиції тощо.

Специфіка професійної культури окреслюється головним чином своєрідністю діяльності, широким спектром функцій, які виконуються. Ми погоджуємося з висновками В.М. Гриньової в тому, що ефективність будь-якого процесу забезпечується врахуванням специфіки об'єкта діяльності, а також особливостями суб'єкта спілкування, що дає підстави вважати культуру педагога та інших фахівців, тобто професійну культуру такою, яка втілює в собі всі основоположні загальні якісні характеристики духовної культури [2].

Мета статті – дослідити й узагальнити сутність і зміст професійної культури спеціаліста, яка формується завдяки підвищенню рівня професійної культури за умови засвоєння спеціальних, психолого-педагогічних знань і вмінь студентів, а також моделювання реальних професійних відносин під час навчання у закладах вищої освіти; у дослідженні розглянути студента як суб'єкта власної навчально-професійної діяльності; визначити роль мотивації в навчально-професійній діяльності майбутніх спеціалістів; дослідити роль організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів; проаналізувати психологічні передумови і показники успішності студентів у навчально-професійній діяльності.

Фундаментальна перебудова всієї системи української освіти передбачає перехід до системної підготовки фахівців нової формації, що спирається на принцип суб'єктно-суб'єктних відносин, активно залучає студентів до процесу їх професійного становлення, спрямованого на розвиток творчої активності особистості. У зв'язку з цим, професійна підготовка у вищій школі потребує нової орієнтації педагогічного процесу, пов'язаного з використанням нових педагогічних підходів, освітніх технологій і змісту професійної підготовки сучасного викладача, здатного самостійно вирішувати складні завдання у професійної діяльності.

У ситуації, що склалася одним із основних завдань сучасної вищої школи, є підготовка компетентного, гнучкого, конкурентоспроможного фахівця, здатного до продуктивної професійної діяльності, до швидкої адаптації в умовах науково-технічного прогресу, який володіє технологіями в своїй спеціальності, умінням використовувати отримані знання під час вирішення професійних завдань. На практиці далеко не завжди фахівці з вищою освітою здатні реалізувати подібні завдання, тому що традиційна підготовка фахівців, орієнтована на формування знань, умінь і навичок в предметній області, все більше відстає від сучасних вимог.

Основою освіти сьогодні повинні стати не стільки навчальні дисципліни, скільки способи мислення і діяльності. Необхідно не тільки випустити фахівця, який отримав підготовку високого рівня, але і включити його вже на стадії навчання в розробку нових технологій,

адаптувати до умов конкретного виробничого середовища, зробити його здатним до прийняття нових рішень.

Аналізуючи характер взаємозв'язку професійної діяльності і культури майбутнього вчителя музичного мистецтва, необхідно підкреслити, що не будь-яку діяльність викладача і не будь-який її результат можна характеризувати як певний рівень "культури". Високий рівень культури діяльності визначається тим, що вона не тільки сприяє появі суспільно корисних продуктів, а й розвиває, вдосконалює саму особистість викладача як суб'єкта суспільних продуктивних сил. Головна мета культурного розвитку викладача музичного мистецтва – реалізація творчих можливостей особистості, набуття професіоналізму. Важливою є думка про те, що професіоналізм – сукупність психо-фізіологічних, психічних і особистісних змін, які відбуваються в людині у процесі оволодіння і тривалого виконання професійної діяльності, що забезпечує ефективніший рівень розв'язання складних професійних завдань в особливих умовах.

Культура професійної діяльності викладача музичного мистецтва характеризує певний рівень виконання людиною своїх службово-кваліфікаційних обов'язків в умовах середньої школи. Рівень сформованості цього феномена залежить від: спрямованості і стійкості соціально значимих мотивів діяльності вчителя (потреби, інтереси, цінності, погляди); відповідності психофізичних властивостей особистості викладача (здібності, спроможності), які забезпечують необхідний рівень і ефективність професійної діяльності; ступеня розвитку психічних процесів особистості вчителя музичного мистецтва (мислення, пам'ять, емоції, почуття, воля); повноти й глибини засвоєних психолого-педагогічних і спеціальних знань, умінь, навичок, а також набутого досвіду в процесі педагогічної практики; соціальної активності майбутнього викладача.

На тлі аналізу суперечливого, діалектичного характеру людської діяльності професійна культура в цьому дослідженні розглядається як певний ступінь оволодіння професією, соціально-культурне явище, яке має складну структуру, котра включає предмет, засоби для вирішення професійних завдань і результат професійної діяльності.

Професійна діяльність як складна динамічна система має свою специфічну структуру і містить декілька елементів: гностичний, конструктивний, організаційний і комунікативний. В.Є. Мілерян пропонує розглядати чотири основні компоненти моделі професійної підготовки [4].

Перший компонент — формування системи розвинених, гнучких професійних знань, умінь, навичок і мислення, що забезпечують успішне розв'язання нестандартних нових професійних завдань.

Другий компонент — це здатність самостійно вчитися, набувати професійних знань, навичок, умінь, оволодівати новими технологіями, удосконалювати кваліфікацію. Низка дослідників вважають доцільною можливість вирішення проблеми вдосконалення освітнього процесу у закладі вищої освіти через актуалізацію самостійної роботи студентів. У зв'язку з цим особливого значення в практиці сучасної вищої освіти набувають форми і методи роботи, які стимулюють самостійність і творчість студентів. Поділяємо точку зору про те, що в сучасних умовах освітній заклад повинен забезпечувати не тільки систему загальноосвітніх і спеціальних знань, умінь і навичок майбутніх викладачів, але також формувати і розвивати у них потреби самостійно здобувати знання. Тому підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва, на наш погляд, найбільш ефективно буде відбуватися в процесі організації самостійної пізнавальної діяльності студента, спрямованої на постановку і рішення їм самим конкретних навчальних завдань. Самостійна робота передбачає максимальну активність студентів у різних аспектах: організації розумової праці, пошуку необхідної інформації, участі в науково-дослідній роботі, в конкурсах, олімпіадах, конференціях. Психологічні передумови розвитку самостійної роботи студентів полягають в їх успіхах у навчанні, позитивному до нього відношенні, розумінні того, що за правильно організованої самостійної роботи розвиваються навички і досвід творчої діяльності.

Третій компонент базується на вимогах гуманізації та гуманітаризації освіти. Ідея та практика гуманізації суспільства та освіти передбачає визнання особистості як унікальної, неповторної індивідуальності кожної людини, її життя і здоров'я як пріоритетної домінанти соціальної вартості, як найціннішого скарбу суспільства, збереження і розвиток якого потребує певних умов. Гуманізація професійної освіти передбачає також створення умов для розвитку системи професійних рис особистості, що визначаються вимогами майбутньої професійної діяльності, а також системи психологічних знань, навичок і вмінь щодо ефективного розв'язання проблем співіснування, співпраці та спілкування.

Четвертим компонентом автор розглядає систему професійних знань, умінь та навичок, які відповідають вимогам професійної діяльності викладача, функціям і обов'язкам майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Один із компонентів професійної підготовки базується на гуманізації освіти. Ідея та практика гуманізації суспільства та освіти передбачає визнання особистості – унікальної, неповторної індивідуальності кожної людини, її життя і здоров'я – як пріоритетної домінанти соціальної вартості, як найціннішого скарбу суспільства, збереження і розвиток якого потребує певних умов. Гуманізація професійної освіти передбачає також створення умов для розвитку системи професійних рис особистості, що відповідають вимогами майбутньої професійної діяльності.

Необхідно, передусім, звернути увагу на професійну готовність спеціаліста, яку визначають низкою властивостей і характеристик: психологічною готовністю, тобто сформованістю певного ступеня спрямованості на професійну діяльність; науково-методичною готовністю, що передбачає володіння повним обсягом суспільно-політичних, психолого-педагогічних і спеціальних знань, необхідних для професійної діяльності; практичною готовністю, наявністю сформованих на очікуваному рівні професійних умінь і навичок; психофізичною готовністю, наявністю необхідних передумов для професійної діяльності й оволодіння певною спеціальністю, сформованістю професійних якостей особистості; фізичною готовністю, відповідністю стану здоров'я та фізичного розвитку до вимог професійної діяльності і професійної працездатності.

На нашу думку забезпечення професійної мотивації студентів залежить також і від викладачів у закладі вищої освіти. Тому пропонуємо такий підхід до підготовки сучасного вчителя музичного мистецтва: насичення змісту навчання інформацією, яка має значення для особистісного зростання студента як професіонала; нарощування змісту і новизни навчального матеріалу; надання студентам необхідної свободи для виявлення своїх творчих можливостей; творче ставлення самих викладачів до викладання свого предмета, інтерес до науки, їх компетентність і авторитет як особистості; систематична діагностика реально діючих мотивів навчання студентів; стимулювання самоосвіти студентів, підтримування пізнавального інтересу до майбутньої професійної діяльності вчителя музичного мистецтва.

Розвиток професійної культури в процесі навчання неможливий без розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя. Тому для розвитку творчого мислення пропонуємо такі шляхи: сприймання наукової інформації для логічного опрацювання, для встановлення причинно-наслідкових зв'язків; дотримання принципів наукової організації навчання та організації наукової розумової праці; виявлення самостійності, критичності, уміння сприймати нові ідеї.

Відповідно до цього можна визначити стадії творчого процесу, які є важливим чинником формування розвитку та становлення професійних якостей майбутніх спеціалістів: виникнення проблеми, відчуття необхідності її вирішення; сприймання й аналіз ситуації, усвідомлення проблеми; формування гіпотези, пошук шляхів вирішення проблеми; початок розв'язання проблеми, складання плану пошуку вирішення проблеми; виникнення ідеї правильного засобу розв'язання проблеми; практична реалізація ідеї.

Зазначимо, що для формування професійної культури велика роль належить набуванню пізнавальної компетентності, яка виявляється в уміннях працювати з текстом, в уміннях

інтерпретувати суперечливий матеріал, оцінювати суперечливу інформацію і формулювати гіпотези її вирішення, оцінювати альтернативні погляди та формувати своє ставлення до них.

Успішність студентів у закладі вищої освіти визначається не лише станом організації освітнього процесу, а й психологічними закономірностями навчально-професійної діяльності. Якщо не враховувати ці умови, це може бути однією з причин неуспішності студентів, до яких можна додати ще й недооцінку студентами теоретичних знань, несформованість прийомів мислення, неволодіння раціональними методами пізнання, прагматичну спрямованість на близьку мету (скласти залік, екзамен тощо).

Виокремимо шляхи усунення недоліків успішності студентів: перевести набування знань у процес самостійної пізнавальної діяльності студентів, систематично контролювати й оцінювати її результати; виховувати культуру грамотного мислення студентів, що становить основу для об'єктивної творчості; брати до уваги все краще й нове, вміти критично оцінювати самого себе, щоб не обмежувати можливості розвитку своїх потенційних сил.

Надзвичайно важливо, щоб майбутні вчителі музичного мистецтва, здобуваючи знання, усвідомлювали, що самостійна робота покликана завершити процес формування сучасного інформаційно-компетентного викладача, тому що ніякі знання, що не стали об'єктом власної діяльності, не можуть уважатися справжнім надбанням особистості.

Окреслимо пропозиції щодо принципу побудови програми навчання, які будуть сприяти формуванню професійної культури майбутніх учителів музичного мистецтва:

- оптимальне співвідношення процесів розвитку і саморозвитку майбутніх викладачів;
- формування творчості на всіх етапах навчання студентів;
- розвиток індивідуальних рис майбутнього викладача за рахунок самостійного виконання завдань та ускладнення завдань;
- розвиток рефлексивного досвіду студентів, який забезпечує усвідомлення та перетворення особистісного досвіду шляхом його переосмислення та пропонування інноваційних рішень;
- включення у зміст навчання майбутніх учителів психолого-педагогічних знань про критерії та показники сформованості знань і вмінь для розвитку самоконтролю та самооцінки якості засвоєння навчального матеріалу.

Отже, вирішення професійних завдань можна зреалізувати за умови підвищення рівня професійної культури спеціаліста шляхом формування спеціальних, психолого-педагогічних знань і вмінь майбутнього фахівця, моделювання реальних професійних відносин у період навчання студента у закладі вищої освіти і включення його у міжособистісні стосунки як повноцінного суб'єкта.

Список використаних джерел

1. Бех І.Д. Виховання сучасної вузівської молоді // Філософія освіти XXI століття: проблеми і перспективи: зб. наук. праць. Київ : Знання. 2000. 520 с.
2. Гриньова В.М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти). К., 2000. 417 с.
3. Крылова Н.В. Формирование культуры будущего специалиста. М. : Высшая школа, 1990. 142 с.
4. Мілерян В.Є. Модель фахівця вищої професійної освіти // Всеукраїнська науково-методична конференція “Сучасний стан вищої освіти в Україні: проблеми та перспективи”. Київ : ВЦ “Київський університет”, 2000. 510 с.
5. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті: монографія / За ред. С.О. Сисоевої. Київ : ВПОР, 2001. 502 с.
6. Сегада Н.А. Акмеологічний дискурс аксіосфери професійного зростання педагога / Педагогічна освіта: теорія і практика : збірник наукових праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України [гол. ред. Лабунець В.М.]. Вип.23 (2-2017). Ч.1. Кам'янець-Подільський, 2017. 284 с.

This article analyzes the concept and content of the specialist's professional culture which is being formed thanks to level up of the professional culture by forming special, psychology-pedagogical knowledge and skills of students and simulation of real professional relationships while studying at higher educational establishments.

The article examines the student as a subject of his own educational and professional activity, determines the role of motivation in the training and professional activities of future specialists, studies the role of organization of independent educational and cognitive activity of students, analyzes the psychological background and indicators of student's success in educational and professional activities.

The article specifies that the high level of cultural activity not only contributes to the emergence of socially useful products, but also develops, improves personality as a subject of social productive forces. The main purpose of cultural individual development is the realization of creative abilities of a person, the acquiring of professionalism.

It is important that professionalism is considered in the article as a set of psycho-physiological, psychological and personality changes that occur in human during mastering and long-term implementation of activities, providing effective level of solving complex professional tasks in specific conditions.

The culture of professional activity characterizes a certain level of human performance of their official duties and qualification. The level of formation of this phenomenon depends on: the direction and sustainability of socially significant motives of activity (needs, interests, values, attitudes); according psychophysical personality traits (abilities, capacities), which provide the required level of efficiency and profession; degree of individual mental processes (thinking, memory, emotions, feelings, will); completeness and depth of psychological and educational lessons and special knowledge, skills and experience gained; social activity of the individual.

Key words: *profession; professional; professional culture; educational-professional activity, educational and cognitive activity.*

УДК 378.016:784

DOI: 10.32626/2309-9763.2019-26-2.159-161

Олена Прядко
Olena Priadko

ВИВЧЕННЯ ТВОРІВ СВІТОВОЇ ВОКАЛЬНОЇ КЛАСИКИ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

LEARNING OF WORLD VOCAL CLASSIC WORKS AS AN IMPORTANT ELEMENT OF VOCAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF MUSIC

У статті розкриваються проблеми формування вокально-педагогічного репертуару студентів музично-педагогічних спеціальностей закладів вищої освіти на заняттях із постановки голосу, розглядаються принципи добору та специфіка використання творів світової вокальної класики в ході співацького розвитку майбутніх педагогів-музикантів.

Ключові слова: *вокально-педагогічний репертуар, постановка голосу, вчитель музичного мистецтва.*

Розвиток співацького голосу майбутнього вчителя музичного мистецтва є важливою складовою його фахової підготовки. Розкриття вокального потенціалу студента, вивчення основ методики викладання вокалу, накопичення виконавського досвіду є тим багажем умінь і знань, які необхідні педагогу-музиканту для ефективної роботи у школі. Високий рівень